

ӘОЖ 328

МҒТАР 11.25.07

<https://doi.org/10.48371/ISMO.2025.59.1.008>

КЛИМАТТЫҚ ДИПЛОМАТИЯ ҰҒЫМЫНЫҢ ЭВОЛЮЦИЯСЫ: ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ДИПЛОМАТИЯДАН КЛИМАТТЫҚ КЕЛІСІМДЕРГЕ ДЕЙІН

*Ахметова Ш.К.¹

*¹ Абылай хан атындағы Қазақ халықаралық қатынастар және әлем тілдері университеті, Алматы, Қазақстан

Аңдатпа. Жаһандық климаттық өзгерістер мен өсіп келе жатқан экологиялық қауіп жағдайында халықаралық ынтымақтастық тетіктерінің эволюциясы ерекше өзекті болып отыр. Бұл мақала бастапқыда экологиялық дипломатия түрінде пайда болған, содан кейін мамандандырылған Климаттық келісімдер жүйесіне айналған климаттық дипломатия ұғымының өзгеру процесін зерттеуге арналған. Зерттеудің мақсаты - климаттық дипломатияны дамытудың негізгі кезеңдерін талдау, тарихи оқиғалардың халықаралық климаттық келіссөздерге заманауи көзқарасты қалыптастыруға әсерін анықтау және климаттық мәселелерді шешуде жаһандық ынтымақтастықты күшейтуге ықпал ететін негізгі бағыттарды анықтау. Жұмыстың негізгі идеялары ерте экологиялық бастамалар мен Киото хаттамасы мен Париж келісімі сияқты кейінгі халықаралық келісімдер арасындағы байланысты анықтауға, сондай-ақ мемлекеттердің міндеттемелерін тиімді орындауға ықпал ететін тетіктерді талдауға бағытталған. Жұмыстың ғылыми маңыздылығы қоршаған ортаны қорғау саласындағы дипломатиялық тәсілдердің эволюциясын терең талдаумен анықталады, бұл халықаралық қатынастар мен жаһандық экология саласындағы зерттеулердің теориялық базасын кеңейтуге мүмкіндік береді. Практикалық маңыздылығы халықаралық ынтымақтастық тетіктерін жетілдіру, жаңа стратегияларды әзірлеу және мемлекеттік және халықаралық деңгейлерде климаттық бастамалардың тиімділігін арттыру үшін зерттеу нәтижелерін қолдану мүмкіндігінде жатыр. Зерттеу әдістемесі ретінде салыстырмалы және тарихи талдау, халықаралық құқықтық құжаттар мен келісімдерді зерттеу, сондай-ақ климаттық дипломатияның динамикасын жан-жақты сипаттауға мүмкіндік беретін статистикалық деректерді талдау қолданылды. Жұмыстың негізгі нәтижелері экологиялық дипломатиядан мамандандырылған климаттық келісімдерге көшу климаттың өзгеруіне тиімді қарсы тұрудың қажетті шарты болғанын көрсетеді, ал зерттеу нәтижелері халықаралық диалогты күшейтудің және ынтымақтастықтың жаңа нысандарын әзірлеудің маңыздылығын көрсетеді.

Тірек сөздер: климаттық дипломатия, экологиялық дипломатия, климаттық келісімдер, Киото хаттамасы, Париж келісімі, тұрақты даму, халықаралық ынтымақтастық, Біріккен ұлттар ұйымы

Кіріспе

Климаттық дипломатия - бұл климаттың өзгеруіне қарсы стратегияларды әзірлеуге және енгізуге бағытталған халықаралық қатынастардың қарқынды дамып келе жатқан саласы. Бастапқыда экологиялық дипломатия қоршаған ортаны қорғауға қатысты көптеген мәселелерді қамтыды, бірақ соңғы онжылдықтарда оның назары нақты климаттық мәселелерге ауысты. Киото хаттамасы және Париж келісімі сияқты халықаралық келісімдердің енгізілуі климаттық дипломатия эволюциясының маңызды кезеңі болды.

Климаттың өзгеруі халықаралық қауымдастыққа үлкен қауіп төндіруді жалғастыруда. Бұл ұлттық шекарадан тыс жаһандық төтенше жағдай. Ол біздің заманымыздың ең үлкен проблемаларының бірі ретінде анықталды, оның теріс салдары барлық елдердің тұрақты дамуға қол жеткізу қабілетіне нұқсан келтіреді. Климаттың өзгеруі дамыған елдерге де, дамушы елдерге де тұрақты даму күн тәртібін жүзеге асыруға бағытталған негізгі жаһандық проблема деп аталды. Оның салдары, мысалы, қатты құрғақшылық, су тапшылығы, өрттер, теңіз деңгейінің көтерілуі, су тасқыны, полярлық мұздың еруі, апатты дауылдар және биоәртүрліліктің төмендеуі бүкіл әлемде байқалады. Осылайша, климаттың өзгеруі ұзақ мерзімді экономикалық өсу мен өркендеуге үлкен қауіп төндіреді және барлық елдердің экономикалық және әлеуметтік әл-ауқатына тікелей әсер етеді. Тұрақты қауіпке байланысты климаттың өзгеруіне қарсы күрес жергілікті, ұлттық, аймақтық және жаһандық деңгейдегі саясаттың басты міндеттерінің біріне айналды. Бүкіл әлемде үкіметтерге және барлық басқа мүдделі тараптарға климаттың өзгеруіне қарсы әрекет ету және экономиканың климаттың өзгеруіне тұрақтылығын қамтамасыз ету бойынша шаралар қабылдауға шақырулар бар. Климаттың өзгеруіне қарсы күрес Біріккен Ұлттар Ұйымының 2030 жылға дейінгі Тұрақты даму Күн тәртібінің негізгі мақсаттарының бірі болып табылады, ал тұрақты даму саласындағы 13-мақсат елдерді климаттың өзгеруіне және оның салдарына қарсы шұғыл шаралар қабылдауға шақырады.

Дипломатия дегеніміз - ұлттар, топтар немесе жеке адамдар өз мүдделерін қорғайтын және бейбіт қарым-қатынасты сақтай отырып, саяси, экономикалық, мәдени немесе ғылыми байланыстарын ілгерілететін тәсілдермен өз істерін жүргізетін өнер, ғылым және құралдар. Ол сондай-ақ үкіметтер келіссөздер мен диалог сияқты бейбіт тактикалар арқылы шетелдік үкіметтердің әрекеттеріне әсер ету үшін қолданатын әдіс ретінде анықталды. Дипломатия көбінесе дүниетанымды қалыптастыру және халықаралық және ұлттық күн тәртібіне, сондай-ақ үкіметтердің жұмысына әсер ету үшін жұмсақ дағды ретінде қолданылғаны атап өтілді. Саяси қолдау мен келісілген дипломатиялық іс-қимылдар арқылы бұрыннан келе жатқан және туындайтын жаһандық мәселелерді шешу үшін халықаралық ынтымақтастықты орнатуға болады деп айтылады. Климаттық дипломатия - бұл климаттың өзгеруінің халықаралық режимін құру және оның тиімді жұмыс істеуін қамтамасыз ету тәжірибесі мен процесі [1]. Климаттық дипломатия бүкіл әлем бойынша климатты басқаруды нығайтуға

мүмкіндік беретін климаттың өзгеруіне жаһандық жауап берудің негізгі құралдарының біріне айналды. Климаттық дипломатия климаттың өзгеруі мәселесіне жалпы жауап беруге бағытталған жаһандық климаттық келіссөздерді білдіреді. Климаттық дипломатия сонымен қатар жаһандық климаттың өзгеруі және оның халықаралық қатынастарға әсері мәселесін шешу үшін дипломатиялық арналар мен стратегияларды пайдалану ретінде анықталады. Ол халықаралық деңгейде келіссөздер жүргізуді және климатқа байланысты саясатты, шарттар мен келісімдерді іске асыруды, сондай-ақ парниктік газдар шығарындыларын азайту, климаттың өзгеруінің салдарына бейімделу және тұрақты дамуға жәрдемдесу мақсатында елдер мен басқа да мүдделі тараптар арасындағы ынтымақтастықты қамтиды.

Материалдар мен әдістерді сипаттау

Климаттық дипломатияның эволюциясын талдау үшін салыстырмалы талдау, тарихи ретроспективті талдау әдістері, сондай-ақ халықаралық құқықтық құжаттар мен келісімдерді зерттеу әдістері қолданылды. Климаттық дипломатияны дамытудың негізгі кезеңдері және оны халықаралық деңгейде институционалдық ресімдеу қарастырылады.

Климаттық дипломатияны климаттың өзгеруіне қарсы күрестің халықаралық режимін құру және оның тиімді жұмыс істеуін қамтамасыз ету тәжірибесі мен процесі деп те түсінуге болады. Сонымен қатар, климаттық дипломатияны дипломатиялық диалогтар, қоғамдық дипломатия және саяси құралдар шеңберінде климаттың өзгеруіне қарсы іс-қимылдарды насихаттау және климаттың өзгеруіне қажетті іс-шаралар туралы халықтың хабардарлығын арттыру процесі ретінде сипаттауға болады. Климаттық дипломатия идеясы мыналарды қамтитын белгілі бір іргелі элементтерді қамтитыны атап өтілді: климаттық саясаттағы, атап айтқанда Париж келісімін жүзеге асырудағы көпжақты міндеттеме; жаһандық бейбітшілік пен қауіпсіздік үшін климаттың өзгеруінің салдарын қарастыру; ұлттық деңгейдегі әрекеттерді жеделдету және климаттың өзгеруіне қатысты жаһандық амбицияларды арттыру; және халықаралық климатты нығайту, ақпараттық-насихаттық жұмыс арқылы ынтымақтастық. Сонымен қатар, тиімді климаттық дипломатияның үш маңызды кезеңі бар екендігі айтылды. Бірінші кезең жаһандық климаттық келісім бойынша келіссөздерді қамтиды, бұл процесс Біріккен Ұлттар Ұйымының Климаттың өзгеруі туралы негіздемелік конвенциясы (БҰҰДБ) процесіне тиімді қатысуды қамтамасыз етуге бағытталған. Екінші кезең қоршаған ортаны қорғау министрліктеріндегі немесе сыртқы істер министрліктеріндегі мамандандырылған бөлімшелер сияқты құралдар арқылы климаттық келіссөздер үшін халықаралық саяси жағдайлар жасауды, сондай-ақ климаттық келіссөздердегі елдердің позицияларына ықпал ету үшін кеңірек дипломатиялық күш-жігерді қамтиды. Үшінші кезең климаттың өзгеруі саласындағы мақсаттарды ұлттық, өңірлік және халықаралық даму бағдарламаларына іске асыруды және интеграциялауды көздейді. Климаттық дипломатия дамудың маңызды құралы болып табылады. Елдердің жергілікті жерлерде климаттың

өзгеруіне қарсы іс-қимылды жүзеге асыруына көпжақты климаттық дипломатиясыз қол жеткізу мүмкін емес деп айтылады. Сонымен қатар, климаттық дипломатияның БҰҰ РКИК процесінің шеңберінен тыс климаттың өзгеруіне қарсы көпжақты іс-қимылдарды ілгерілету мүмкіндігі бар [2]. Климаттық дипломатия сонымен қатар халықаралық климаттық келіссөздердің жиі дерексіз әлеміндегі ұлттық басымдықтардың көрінісін қамтамасыз ете алады және бұл келіссөздер ұлттық деңгейде климат бойынша қосымша шаралар қабылдауға ықпал етеді. Сондықтан дамуға ықпал ету үшін климаттық дипломатияны күшейту қажет.

Халықаралық құқықтық құжаттар мен климаттық келісімдерді талдаудан басқа, зерттеуде Jennifer Tollmann, Jule Konneke. Climate Diplomacy in 2021: a year in review context, progress and lessons learned [3] атты мақаласының материалдарын пайдаланды, бұл 2021 жылы климаттық дипломатия динамикасының жаңа талдауын зерттеудің жалпы әдістемелік тәсіліне біріктіруге мүмкіндік берді.

Нәтижелер мен талқылау

Зерттеу нәтижелері климаттық дипломатия көпжақты экологиялық ынтымақтастықтың алғашқы әрекеттерінен бастап қазіргі климаттық келісімдерге дейін айтарлықтай өзгерістерге ұшырағанын көрсетеді. Оның дамуының негізгі кезеңдеріне мыналар жатады:

Жаһандық экологиялық дипломатияны бастаған Стокгольм декларациясының қабылдануы (1972). 1972 жылы БҰҰ-ның Қоршаған ортаны қорғау жөніндегі бірінші конференциясында қабылданған Стокгольм декларациясы халықаралық экологиялық саясат тарихындағы маңызды кезең болды. Бұл құжат қоршаған ортаны қорғау адамзаттың тұрақты дамуы мен әл-ауқатының ажырамас бөлігі екенін түсінуді нығайтты. Декларацияда жаһандық экологиялық проблемаларды шешуде халықаралық ынтымақтастық тетіктерін құруға ықпал ете отырып, одан әрі экологиялық дипломатияның негізін қалаған негізгі қағидаттар тұжырымдалды [4]. Декларацияның қабылдануы қоршаған ортаны қорғау мәселелері мемлекеттер саясатының ажырамас бөлігі ретінде халықаралық деңгейде талқылануына ықпал етті. Декларация қағидаттары негізінде БҰҰ-ның Қоршаған ортаны қорғау жөніндегі Бағдарламалық басқармасы (ЮНЕП) құрылды, ол табиғатты қорғау жөніндегі халықаралық күш-жігерді үйлестірудің негізгі органына айналды. Декларацияның қабылдануы мемлекеттердің қоршаған ортаға әсерді азайту жөніндегі міндеттемелерін нақтылайтын Монреаль хаттамасы және Киото хаттамасы сияқты халықаралық келісімдер мен хаттамаларды әзірлеуге жол ашты. Осылайша, Стокгольм декларациясы Жаһандық экологиялық дипломатияның басталуын белгілеп қана қоймай, сонымен қатар экологиялық сын-қатерлерді шешуде халықаралық ынтымақтастықты дамытудың бастапқы нүктесі бола отырып, заманауи климаттық келісімдерді қалыптастыруға негіз салды.

Монреаль хаттамасына қол қою (1987), атмосфераны қорғаудың алғашқы сәтті халықаралық келісімі. Бұл құжат хлорфторкөміртектер

(CFC) сияқты озон қабатын бұзатын заттардың өндірісі мен тұтынылуын азайту бойынша қатаң міндеттемелерді белгілегендіктен, халықаралық экологиялық күш-жігердің бетбұрыс кезеңі болды[5]. Монреаль хаттамасы ең тиімді экологиялық келісімдердің бірі болып саналады, өйткені оның орындалуы озон қабатының біртіндеп қалпына келуіне әкелді.

Киото хаттамасы (1997), ол алғаш рет парниктік газдар шығарындыларын азайту бойынша міндеттемелер белгіледі. Хаттама дамыған елдер үшін нақты сандық мақсаттарды енгізді, квота саудасы жүйесі сияқты халықаралық бақылау тетіктерін құруға ықпал етті және шығарындыларды азайту бойынша бірлескен жобаларды дамытуды ынталандырды, бұл қазіргі климаттық саясатты қалыптастырудағы маңызды қадам болды. 1997 жылы Жапонияның Киото қаласында қол қойылған Киото хаттамасы халықаралық климаттық дипломатияның дамуындағы маңызды кезең болды. Бұл құжат дамыған елдер үшін парниктік газдар шығарындыларын азайту бойынша нақты міндеттемелер белгілеген алғашқы келісім болды. Хаттамаға сәйкес, қатысушы елдер 2008-2012 жылдар аралығында шығарындыларын 1990 жылғы деңгейде азайтуға міндеттенді[6]. Хаттама дамыған елдер үшін сараланған міндеттемелерді белгіледі, олар 1990-2012 жылдар аралығында парниктік газдар шығарындыларын 5,2% - ға төмендетуі керек еді [7, p.12]. Хаттамада елдерге халықаралық жобалар арқылы өз міндеттемелерін орындауға мүмкіндік беретін «шығарындылар саудасы», «бірлесіп орындау» және «таза даму» тетіктері сияқты нарықтық тетіктерді пайдалану қарастырылған. Киото хаттамасы белгіленген міндеттемелерге сәйкес келмегені үшін заңды жауапкершілікті бекітті, бұл оны бұрынғы экологиялық келісімдермен салыстырғанда келесі деңгейге көтерді. Хаттама 2005 жылы Еуропалық Одақ пен Жапония сияқты негізгі мүшелерді қоса алғанда, жеткілікті елдер қол қойып, ратификациялағаннан кейін күшіне енді. Алайда, Киото хаттамасы бірнеше мәселелерге тап болды, мысалы, кейбір елдер хаттамаға қол қоймады, атап айтқанда АҚШ, хаттамаға қол қойғанымен, экономикаға ықтимал зиян келтіруді келтіре отырып, оны ратификациялаудан бас тартты. Хаттама тек дамыған елдер үшін міндеттемелерді шектеді, ал көптеген дамушы елдер парниктік газдар шығарындыларының маңызды көздеріне айналуда. Осылайша, Киото хаттамасы климаттың өзгеруіне қарсы халықаралық күрестегі маңызды қадам болды, бірақ сонымен бірге климаттық дипломатияда, соның ішінде 2015 жылғы Париж келісінде шешілуі керек бірқатар қиындықтарды анықтады. Париж келісімі (2015) көптеген мемлекеттерді қамтиды және климаттың өзгеруінің әсерін азайту үшін жаһандық үйлестіруді қарастырады[8]. Ол барлық қатысушылардың парниктік газдар шығарындыларын азайту жөніндегі Ұлттық жоспарларды қалыптастыру және іске асыру, сондай-ақ оны жаһандық климаттық саясаттың негізгі құралына айналдыратын мониторинг, бейімделу және қаржылық қолдау тетіктерін енгізу жөніндегі міндеттемелерін бекітті.

Климаттық дипломатияның маңызы соңғы жылдары айтарлықтай артты, себебі климаттың өзгеруі – жаһандық қауіп, оның салдары бүкіл әлем

елдеріне әсер етеді. Бұл процестің маңызды кезеңдері, әсіресе Стокгольм декларациясы мен Киото хаттамасы сияқты халықаралық келісімдер, климаттық саясаттың қалыптасуына негіз қалады. Париж келісімінің мақсаты – барлық елдерді климаттың өзгеруімен күресуге ынталандыру, ұлттық деңгейде климаттық шаралар қабылдауды қамтамасыз ету болып табылады.

Климаттық дипломатия халықаралық деңгейде ынтымақтастықты нығайту үшін маңызды құрал болып табылады. Ол елдердің өздерінің климаттық стратегияларын үйлестіріп, жаһандық деңгейде бірлескен әрекеттерге шақырады. Бұл процесс келіссөздер жүргізу, саясатты іске асыру, және экологиялық қауіптерге қарсы нақты шаралар қабылдауды қамтиды. Алайда, климаттық дипломатияның тиімділігі тек халықаралық келісімдермен шектелмейді, ол ұлттық деңгейде жүзеге асырылуы тиіс.

Жалпы алғанда, климаттық дипломатия – бұл тек экологиялық мәселе емес, ол халықаралық қауіпсіздік, экономикалық даму және әлеуметтік әл-ауқат тұрғысынан да маңызды рөл атқарады. Сондықтан барлық елдер мен мүдделі тараптар климаттың өзгеруіне қарсы күресте өзара ынтымақтастықты күшейтуі керек. Климаттық дипломатия тар бағытталған экологиялық бастамалардан халықаралық реттеудің кешенді жүйесіне дейін дамыды. Қазіргі климаттық келісімдер тек экологиялық ғана емес, сонымен бірге экономикалық, әлеуметтік және саяси аспектілерді де ескереді. Алайда, құқық қолдану базасының жеткіліксіздігі, елдердің экономикалық дамуындағы айырмашылық және саяси келіспеушіліктер сияқты елеулі сын-қатерлер қалып отыр.

Қорытынды

Климаттық дипломатияның эволюциясы климаттың өзгеруіне қарсы бірлескен іс-қимыл қажеттілігі туралы жаһандық хабардарлықтың өсуін көрсетеді. Экологиялық проблемаларды жалпы қамтуға бағытталған экологиялық дипломатиядан халықаралық қауымдастық шығарындыларды азайту және климаттың өзгеруіне бейімделудің нақты тетіктерін қамтамасыз ететін арнайы климаттық келісімдерге көшті. Бұл өзгеріс, өз кезегінде, климаттың өзгеруіне байланысты жаһандық сын-қатерлерді тиімді шешуге деген ұмтылыстың артуымен байланысты. Әлем елдері климаттық қауіп-қатерлерге жауап ретінде бірге әрекет етуге бастады, сонымен қатар экологиялық теңсіздіктерді азайтуға бағытталған нақты шараларды қабылдай бастады.

Климаттық дипломатияны одан әрі дамыту халықаралық ынтымақтастықты күшейтуді, құқық қолдану тетіктерінің тиімділігін арттыруды және климаттық саясатқа инновациялық тәсілдерді енгізуді талап етеді. Бұл тұрғыда климаттық дипломатияның маңызды аспектісі – климаттық әділдік принциптерін жүзеге асыру, әсіресе дамушы елдерге көмек көрсету, олардың климаттық өзгерістерге бейімделу қабілетін арттыру болып табылады. Сонымен қатар, жаңа технологиялар мен қаржы ресурстарын климаттық саясатқа интеграциялау, сондай-ақ халықаралық құқықтық нормаларды қайта қарау мен жетілдіру қажет.

Қазіргі таңда климаттық дипломатия тек экологиялық мәселелермен ғана емес, экономика, әлеуметтік саясат және халықаралық қауіпсіздік салаларымен де тығыз байланысты. Сондықтан оның тиімділігі әлемнің барлық өңірлерінде бірдей деңгейде қамтамасыз етілуі тиіс. Әр елдің климаттық іс-қимылға қосқан үлесі халықаралық деңгейде бағалануы және ынтымақтастықтың жаңа түрлері дамуы керек. Бұл бағытта климаттық дипломатияның келешегі климаттың өзгеруіне қарсы күрестегі барлық елдердің ортақ күш-жігеріне негізделген, ал әлем елдері бір-біріне қолдау көрсету арқылы экологиялық тұрақтылықты қамтамасыз ететін болады.

ӘДЕБИЕТ

[1] Nick Mabey, Liz Gallagher, Camilla Born. *Understanding Climate Diplomacy: Building diplomatic capacity and systems to avoid dangerous climate change*. - 2013, p. 21.

[2] Официальный доклад Межправительственной группы экспертов по изменению климата (IPCC).

[3] Jennifer Tollmann, Jule Konneke. *Climate Diplomacy in 2021: a year in review context, progress and lessons learned*. - 2022

Гюнтер Хандль. Декларация Конференции Организации Объединенных Наций по проблемам окружающей человека среды (Стокгольмская декларация) 1972 года и Рио-де-Жанейрская декларация по окружающей среде и развитию 1992 года. https://www.globalhealthrights.org/wp-content/uploads/2014/06/Stockholm_Russian.pdf

Монреальский протокол по веществам, разрушающим озоновый слой, 1987. https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/montreal_prot.shtml

Киотский протокол к Рамочной конвенции ООН об изменении климата, 1997. https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/kyoto.shtml

Climate change diplomacy: the way forward for Asia and Europe / editors, Dr. Wilhelm Hofmeister, Patrick Rueppel. – Singapore: Konrad Adenauer Stiftung; East Asian Institute; European Union Centre in Singapore; Brussels, Belgium: European Policy Centre. - 2014. - P.12

Парижское соглашение, 2015. <https://www.un.org/ru/climatechange/paris-agreement>

REFERENCES

[1] Nick Mabey, Liz Gallagher, Camilla Born. *Understanding Climate Diplomacy: Building diplomatic capacity and systems to avoid dangerous climate change*, 2013, p. 21

[2] Официальный доклад Межправительственной группы экспертов по изменению климата (IPCC) [Official report of the Intergovernmental Panel on Climate Change]. [in Russ.]

[3] Jennifer Tollmann, Jule Konneke. *Climate Diplomacy in 2021: a year in review context, progress and lessons learned*, 2022

[4] Gyunter Handl'. *Deklaraciya Konferencii Organizacii Ob"edinennyh*

Nacij po problemam okružhayushchej cheloveka sredi (Stokgol'mskaya deklaraciya) 1972 goda i Rio-de-Zhanejrskaya deklaraciya po okružhayushchej srede i razvitiyu 1992 goda. [Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment (Stockholm Declaration) 1972 and Rio Declaration on Environment and Development 1992.] https://www.globalhealthrights.org/wp-content/uploads/2014/06/Stockholm_Russian.pdf [in.Russ.]

[5] Monreal'skij protokol po veshchestvam, razrushayushchim ozonovuj sloj, 1987. [Montreal Protocol on Substances that Deplete the Ozone Layer, 1987.] https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/montreal_prot.shtml [in Russ.]

[6] Kiotskij protokol k Ramochnoj konvencii OON ob izmenenii klimata, 1997. [Kyoto Protocol to the UN Framework Convention on Climate Change, 1997.] https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/kyoto.shtml [in Russ.]

[7] Climate change diplomacy: the way forward for Asia and Europe / editors, Dr. Wilhelm Hofmeister, Patrick Rueppel. – Singapore: Konrad Adenauer Stiftung: East Asian Institute : European Union Centre in Singapore; Brussels, Belgium: European Policy Centre, 2014, P.12

[8] Parizhskoe soglashenie, 2015. [Paris Agreement, 2015.] <https://www.un.org/ru/climatechange/paris-agreement> [in Russ.]

ЭВОЛЮЦИЯ ПОНЯТИЯ КЛИМАТИЧЕСКОЙ ДИПЛОМАТИИ: ОТ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ДИПЛОМАТИИ К КЛИМАТИЧЕСКИМ СОГЛАШЕНИЯМ

*Ахметова Ш.К.¹

*¹ Казахский Университет Международных Отношений и Мировых Языков имени Абылай хана, Алматы, Казахстан

Аннотация. В условиях глобальных климатических изменений и нарастающей экологической угрозы эволюция международных механизмов сотрудничества становится особенно актуальной. Данная статья посвящена изучению процесса трансформации понятия климатической дипломатии, которая изначально зародилась в форме экологической дипломатии, а затем эволюционировала в систему специализированных климатических соглашений. Цель исследования заключается в анализе ключевых этапов развития климатической дипломатии, определении влияния исторических событий на формирование современного подхода к международным климатическим переговорам и выявлении основных направлений, способствующих усилению глобального сотрудничества в решении климатических проблем. Основные идеи работы направлены на выявление взаимосвязи между ранними экологическими инициативами и последующими международными соглашениями, такими как Киотский протокол и Парижское соглашение, а также на анализ механизмов,

способствующих эффективному выполнению обязательств государств. Научная значимость работы определяется глубоким анализом эволюции дипломатических подходов в области охраны окружающей среды, что позволяет расширить теоретическую базу исследований в сфере международных отношений и глобальной экологии. Практическая значимость заключается в возможности применения результатов исследования для совершенствования механизмов международного сотрудничества, разработки новых стратегий и повышения эффективности климатических инициатив на государственном и международном уровнях. В качестве методологии исследования использовались сравнительный и исторический анализ, изучение международных правовых документов и соглашений, а также анализ статистических данных, что позволило всесторонне охарактеризовать динамику климатической дипломатии. Основные результаты работы демонстрируют, что переход от экологической дипломатии к специализированным климатическим соглашениям стал необходимым условием для эффективного противодействия изменениям климата, а выводы исследования подчеркивают важность усиления международного диалога и разработки новых форм сотрудничества.

Ключевые слова: климатическая дипломатия, экологическая дипломатия, климатические соглашения, Киотский протокол, Парижское соглашение, устойчивое развитие, международное сотрудничество, ООН

EVOLUTION OF THE CONCEPT OF CLIMATE DIPLOMACY: FROM ENVIRONMENTAL DIPLOMACY TO CLIMATE AGREEMENTS

**Akhmetova Sh.K. ¹*

^{*1} Kazakh Ablai khan University of International Relations and World Languages, Almaty, Kazakhstan

Abstract. In the context of global climate change and the growing environmental threat, the evolution of international cooperation mechanisms is becoming particularly relevant. This article is devoted to the study of the process of transformation of the concept of climate diplomacy, which initially originated in the form of environmental diplomacy, and then evolved into a system of specialized climate agreements. The purpose of the study is to analyze the key stages in the development of climate diplomacy, determine the impact of historical events on the formation of a modern approach to international climate negotiations and identify the main areas contributing to strengthening global cooperation in solving climate problems. The main ideas of the work are aimed at identifying the relationship between early environmental initiatives and subsequent international agreements, such as the Kyoto Protocol and the Paris Agreement, as well as analyzing mechanisms that contribute to the effective implementation of State obligations. The scientific significance of the work is

determined by a deep analysis of the evolution of diplomatic approaches in the field of environmental protection, which makes it possible to expand the theoretical base of research in the field of international relations and global ecology. The practical significance lies in the possibility of applying the research results to improve international cooperation mechanisms, develop new strategies, and increase the effectiveness of climate initiatives at the national and international levels. The research methodology used was comparative and historical analysis, the study of international legal documents and agreements, as well as statistical data analysis, which made it possible to comprehensively characterize the dynamics of climate diplomacy. The main results of the work demonstrate that the transition from environmental diplomacy to specialized climate agreements has become a prerequisite for effective counteraction to climate change, and the conclusions of the study emphasize the importance of strengthening international dialogue and developing new forms of cooperation.

Key words: climate diplomacy, environmental diplomacy, climate agreements, Kyoto Protocol, Paris Agreement, sustainable development, international cooperation, United Nations

Автор туралы мәлімет:

Ахметова Шолпан Кудайбергеновна – PhD докторант, Абылай хан атындағы Қазақ халықаралық қатынастар және әлем тілдері университеті, Алматы, Қазақстан, e-mail: cholpane88@gmail.com

Сведения об авторе:

Ахметова Шолпан Кудайбергеновна – PhD докторант, Казахский университет международных отношений и мировых языков имени Абылай хана, Алматы, Казахстан, e-mail: cholpane88@gmail.com

Information about author:

Akhmetova Sholpan Kudaibergenovna – PhD student, Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages, Almaty, Kazakhstan, e-mail: cholpane88@gmail.com

Мақала түсті: 28 ақпан 2025